

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajin
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

»Dajte mi da kroz tri godine odga-
jam djecu i zasijlat ću sjeme, koje
se ne će nikada zatriti...«
ODGAJAJMO DJECU U LJUBAVI
PREMA ZAROBLJENOM ZAVIČAJU

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

STARA DOMOVINA NAM NALAGA NOVE DOLŽNOSTI

Zvedel sem, da se združujeta oba društvi, ki zbirata primorske rojake. »Jadrani« in »Nanos«. Ta vest me je silno razveselila. Spomnil sem se, kako so Primorci javno delovali zadnja desetletja pred svetovno vojno in začutili tajno njihovih političnih in kulturnih uspehov. Saj ni dovolj ugodna atmosfera tedanje avstrijske uprave (Hohenlohe) na Primorskem. Samo pamet, zrelost naroda je te uspehe omogočila. Počam se s tržaškimi omenjati, ki tu me bilo merodajno politično vodstvo za Trst in Istru. Razvoj na narodnem delu so res sodelovali vsi sloji. Idealna demokracija se je uveljavljala; povod, strel se je vrak posameznik, vsakomur se je določalo mesto za delo in pravice. Kulturno delo se je ustvarilo silno brzo v masah. — Nivó teh je bil izravnani na zelo visoki stopnji. Povod je bil začetak s pevakom društvom. Kako se je mogel prečrtati ogromen utinek teh društev na vročjo naroda dugod v Sloveniji? Kako so dvignila družabnost ljudstva in ga osposobila za vsako organizacijo in tudi za politično delo. V vasi, kjer je uspevalo pevsko društvo, so prenehali partevski pretepi, kakor bi odrezal Plebanatista tekma je zavzela mesto mravnita moči s pretopom. Ljudje so postali na vaseh sposobni za vsako drugo organizacijo, ker so postali sočelnji. Izvrstno so uspevala oledbevalna društva, gospodarska društva, hranišnice in posojilnice. Posameznik se je čutil za del celote in se je trudil, da se celoti ne zameje. Postal je sočelnji. Kriminalnost je skoraj izginila. Primorska sodnica so bila najmanj zaposlena v kazenskih in celo v civilnih zadevah. Ali ne povemo lahko s ponosom, da ni bilo nekega let pred svetovno vojno pri dveh primorskih okrajnih sodiščih celo leto sploh nikakega kazenskega postopanja. Bili sta to edini sodišči v Avstriji, ki sta se podkili z belo zastavo. Velik kulturni dokument! To vaseh velika solidarnost. Tudi posledica družabnosti. Ko je zidal kmet hišo ali hlev, so mu sočede opravili večnje zastoni, ne da bi jih za to prosil. Na sami spodobnosti so sklepali življenje stari ljudje. Brez preužitka so dobili, ker jim gre. Kdor bi ravnal slabo s starši, bi se zameril celoti. To zaleže več kot paragraf in pogodba. Politična znanja svoboda je ustvarila človeška odkritega, ki je hrabro izpovedoval svojo politično vero in ji bil zvest. Nj bilo hlapčevstva niti napram državnim funkcionarjem niti napram narodnim voditeljem. Spopojanje je bilo odkritosrečno, toda tudi zaslužen je moralo biti. Državni poslanec je moral biti v stiku z narodom. Dr. Rybač je moral takoj po vrnitvi z Dunaja od zasedanja državnega zbora sklicati velik politični shod, ki se ga je z velikim zanimanjem udeleževalo več tisoč ljudi. Volilci so jim bili zvesti. Intrige so bile izključene.

V Trstu in Istri ni nihče vzrajal ali je kdo Slovenec ali Hrvat, ne da bi se zato premikala jezikovna meja. V čisto slovenskem okraju Podgrajskem je kandidiral l. 1911 Hrvat prof. Mandič in edini kandidat v stari Avstriji ni imel sploh protikandidata. Za deželni zbor istrski je bil izvoljen Slovenec Sancin v čisto hrvaškem

„Süd-Tirol“ – „Alto Adige“ Problem, koji je zainteresirao 40 milijuna narodnih manjina – Jedinstveni slučaj u historiji – Dva razmatranja

Pitanje preseljenja Nijemaca iz Južnog Tirola pozabavilo se u posljednje vrijeme cjelokupna svjetska štampa, tako da je na časove stavljeno u pozadinu taku i pitanje Danziga. Iz važnih razloga, kojih ovdje ne možemo iznijeti ni nijesmo u tom pitanju zauzimali sega stanovništva, nego smo se ograničili na sušto registrirane vijesti iz drugih vrela, odnosno na obje-

Narodne manjine moraju biti most među dvjema prijateljskim državama

Pred desetak dana počelo su strane i domaća novina donositi vijesti o sporovima između Italije i Njemačke da se Nijemci, talijanski državljani iz Južnog Tirola, presele u Njemačku. Da ostave dakle sružu z mišlu, u kojoj stavaju ostaklo postole Nijemci, a da Italija dokine i emigrira, a ne samo političku granicu na Brenneru.

Kod su nastala takova razmatranja u evropskoj štampi potekle su i talijanske vijesti da će zadržati biti iseljeni svi Nijemci državljanin koji stanuju u pokrajini Bolzano (Južni Tirol), a da će se dati mogućnost da se isele i talijanski državljani njemačke narodnosti, koji stanuju na njemačkom teritoriju. I Njemačke i Italijanci vlasti izjavljuju da će ići na ruku iseljenicima, ali da preseljenje autohtonih Nijemaca neće imati karakter sile, već dobrovolje.

Ova odluka o iseljavanju Nijemaca niti jedna su sada već prigodna sastanka Hitlera sa Mussolinijem u Italiji, ali sada se izjavila. Ovakav način rješavanja pitanja manjine nije ni nov. Bili smo svjedoci iseljavanja mnogo većeg broja Grka iz Makedonije. Ali tamo je izvršeno preseljenje kao rezultat ugovora poslije međusobnog rata između Italije i Njemačke ne samo da nije bilo već su u neprijateljskoj suradnji u istom političkom djelovanju, jer su im ideološki emigrirane vođe i vlastiti politički organizatori. Ne čini se ono preseljenje talijanima ni iz kakve naklonosti jedne prema drugoj državi, već je to nastalo iz nužde. Ista u sebi nosi svaka svjetska narodna manjina.

Opetovano smo naglašavali da narodne manjine između dviju država moraju biti most za dobro prijateljske odnose. I prijateljstvo može biti samo tada iskreno ako skupnost kakve države ne strahuje za nacionalni život svoje nacionalne manjine u drugoj državi. — Obratno uništavanjem narodnih manjina neprirodnim sredstvima mogu nastati žarišta opasna za mir. Do tog je uvjerenja konačno morala doći i službena talijanska politika.

Hitler je naglasio da za svakim Nijemcem, kojeg se on nalazio na svijetu stoji kompajlnar sav njemački narod. Od toga nisu bili izuzeti ni južnotirolski Nijemci. Nijma je to pače davalo opravdanje u nacionalnoj otpornosti. Nu oni nisu snijeli biti rta na osorini Hitler se je radi držine sarca sa Italijom odrekao aspiracija na nacionalno njemačko područje u Južnom Tirolu, ali za Nijemce se brine. On im daje mogućnost da se presele u Reich. Tko neće da bude pod Italijom, tko neće da se sačuva kao Nijemac, neće se preseliti u Njemačku. Kod koga je pritrčalo do zemlje, koju su obrađivali oni i njegov predci. Izbave do rodnih kuća i okoline jata

okraju Bužeškem. Tu je že pred vojno živela prava, bratska Jugoslavija. Političeni časopis je hodil v svako hišo. Globoko je prodira slovenska in jugoslovanska zavest. Celu balkanska v zadnjih desetletjih 20. stoletja. Ob izbruhu vojne so vsi vedeli, kam spadolimo. Ni bilo denuncijantov. Celu orožniki so mislili enako z narodom. Kako je ta narod dočakal porojenje Jugoslavije! Kako bi ji služil s svojo zrelostjo, pridonostjo, humanostjo in treznostjo! Ni mu bilo seno! Pojem domovina mu je bil pojem življenja. To je primorskemu kmetu tudi domacija. Nikoli je ni prodajal. Do okupacije!

danjivanje službenih saopćenja zainteresiranih strana. Od jednog prijatelja izvan redakcije primili smo jedno razmatranje o tom problemu, koje rado donosimo, a radi informacije objelodanjujemo i članak jednog odvjetničkog dječnika. Ističemo da ni jedno ni drugo nije ono stanovite, koje mi u tom sklopu pitanja, jedinstvenih u historiji, zauzimalo.

Za nas je važno da možemo konstatirati da i oni koji nijesu postojanje pitanja narodnih manjina, moraju ga rješavati i kod malih skupina, a i to da se osjetiti narodne pripadnosti ne da unesiti nikakvim svjerskim protivu prirode. Bliži Süd-Tirol — ovdje je i pravo suhranije Alto Adige bit će nam najboljim krunskim svjedokom ovog našeg trdnjia.

Za nas je važno da možemo konstatirati da i oni koji nijesu postojanje pitanja narodnih manjina, moraju ga rješavati i kod malih skupina, a i to da se osjetiti narodne pripadnosti ne da unesiti nikakvim svjerskim protivu prirode. Bliži Süd-Tirol — ovdje je i pravo suhranije Alto Adige bit će nam najboljim krunskim svjedokom ovog našeg trdnjia.

Preseljivanje Tirolaca

Spplitski »Hrvatski Glasnik« od 21. o. m. j. donosi o tom problemu, koji danas zanima sve narodne manjine na svijetu, a naročito u Evropi, ovaj članak:

Pošto je jedna poluslužbena njemačka agencija već najavila, da će Nijemci iz južnog Tirola morati napustiti zemlju svojih djedova i potražiti utočišta u Njemačkoj, počinje i južno-tirolska štampa ozbiljno prikazivati javnom mišljenju u zemlji i inozemstvu problem preseljivanja Nijemaca. Poslušubena »Provincia di Bolzano« piše na temelju ovog pisanja agencije, da ovaj plan odgovara istini i napada veoma žestoko stranu štampu, koja u preseljivanju Nijemaca vidi opasan experiment za male narode u Srednjoj Evropi. Nakon dugog zaokolišavanja priznaje poluslužbeni talijanski list, da je pitanje preseljivanja Nijemaca iz južnog Tirola uglavljeno specijalnim ugovorom između Hitlera i Mussolinija i da se proteže uglavnom na one elemente, koji u pravnom i duhovnom pogledu gledaju u Trećem Reichu svoju domovinu. U istom službenom listu talijanske vlade za južni Tirol nalaze se i ovi retci: »Južni Tirol je talijanska zemljište, pa je zato posvećena normalno i opravdano, da se fašistička politika razvija i ovdje i prema opsegu i prema dubini, kao što je potpuno opravdano, da Njemačka, pošto je priznala talijanstvo ove pokrajine u izjavama i službenim dokumentima, ne priječi fašiziranje ove pogranične pokrajine, kao što bi to

All smo mogli, vrženi na pot, v čisto drugem ozračju med brati v Jugoslaviji razviti blagodejno svoje dobre lastnosti? Ne docela. Bili smo prešibki, po številu in zlasti po sredstvih. Dolžni pa smo svoji stari domovini, da jih razvijemo, ko smo se zvičeli in spregledali. Dolžni smo tudi novi domovini Jugoslaviji, ki je naša mati in ki ji zato ne smemo nikoli ničesar očitati in nič zameriti. Grešijo lahko samo ljudje, domovina nikoli. Služiti ji je treba z vso ljubeznijo in z vsemi nadami. »Jadrani« — »Nanos«, z združenimi silami na plan!

Dr. Vinko Rapotec, Maribor.

htjele zapadne države. — Turinska »Stampa« obara se uglavnom na francusku štampu i govori o inozemnim spekulacijama. Ne može biti govora — nastavlja isti list, o prognomima i prislilnim deportacijama, ako se radi o organiziranom, mirnom i srednjem preseljivanju.

Iz ovih oskudnih vijesti nastoje Tirolci, da doznaju nešto više o sudbini, koja je namjenjena njihovoj zemlji. Sigurno je, da je Hitler pristao na potpuno talijaniziranje južnog Tirola, i da se radi o ukklanjanju zadnjih ostataka kulturnih tekovina Njemstva, a naročito o ukklanjanju jezičnih osobina njemačkog Tirola. Preseljivanje samo je sredstvo da se potpuno osigura utjecaj talijanskog elementa u južnom Tirolu.

Sa talijanske se strane tvrdi, da se radi samo o dobrovoljnom odlasku, i da nikome neće biti oduzeta njegova imovina, da niko neće biti prisiljen na iseljivanje ako neće. S druge strane nije do sada utvrđeno, pod kojim uslovima bi mogli Nijemci iz južnog Tirola ostati u svojoj domovini. Po svoj prilici samo onda, ako njihov ostatak ne dolazi u sukob sa potpunim talijaniziranjem ove pokrajine, i u krugovima Nijemaca iz južnog Tirola ne postoji više nikakva sumnja o ciljevima talijanske politike, te su uvjereni, da im ne će preostati drugo nego priznati, da je Njemačka žrtvovala svoje sunarodnjake iz viših svojih političkih interesa, te da moraju priznati, da je prošlost konačno pokopana. Nijemcima iz južnog Tirola, kojima je naročito prislala sruca njihova rodna zemlja, koju brane vijekovima, ne će biti lako napustiti zemlju svojih otaca i borbu za narodni karakter svog kraja.

Niti Njemačka niti Italija nisu pitale, što misle Nijemci iz južnog Tirola o ovom političkom aranžmanu, i to će valjda najviše i olakšati odluku južnotirolskih Nijemaca, što imaju činiti. Politički je i onako najveći dio ovih srastao s talijanskim prilikama i običajima, i ne će im preostati ništa drugo, nego da napuste gajenje svog narodnog jezika u obitelji, pošto je i onako njemački jezik bio davno iskličen iz škole i javnih institucija. Italija stavlja samoodredjenje Tirolaca izvan zakona sa tvrdnjom, da su Bog i priroda stvorili granicu na Brenneru. — Onima, koji ne će da žrtvuju svoj jezik i svoju kulturu, omogućuju i olakšavaju Rim i Berlin iseljivanje u veliku Njemačku. — One pak, koji hoće postati stopostotni Talijani, rješio je Hitler svojim ugovorom s Mussolinijem svake obaveze na vjernost i bit će stvar Italije, da koliko je moguće olakša njihovu tešku sudbinu.

Ima mnogo znakova da postoji pripravnost Italije u tom pravcu, ali jedno neda se više odgovoriti ni izbjeći, a to je, da ne samo politički i geografski, nego i kulturni i jezični pojem »Južni Tirol« nestaje konačno iz povijesti, a bit će u punom smislu riječi u svakom pravcu zamjenjen sa talijanskim Alto Adige.

Iseljjenje Grka iz Turske i Turaka iz Grčke ne može se uporediti s južnim Tirolom, jer se je to priseljivanje izvelo pod pritiskom životne nužde u

PRIJE DESET GODINA

Sa datumom 22 srpnja 1929 izašao je prije 10 godina prvi broj Isire...

Urednik bio Ernest Hadefi. U uvodniku »Nekoliko riječi umjesto...

»Star nas prema istokrajnoj braći u Jugoslaviji jasan je i otvoren: ljubimo sve...

Povijesno mišljenje buržoazije ni nemirni duhovi i ne želimo, da budimo kamenom smutnje...

U želji da povećamo sve ono besbrojno radove naših istraživača u Jugoslaviji...

Iza toga slijedi pjesma »Zemlja naših sanjara od Rikarda Katalinčića...

Prvi broj morao je biti razaslan prijateljima u zapređenim kvartovima...

SPOMENIK RADGONSKIM UPORNIKOM

30 mlađa se potekla iz štrli lica, odak se bili smrtini ostanki slovenskih vojakova...

Sedaj je pripravljeni odbor za postavitev tega spomenika pod vodstvom člana obinske uprave Hraština...

Vsa dela bodo predvideno dovršena v septembru in tedaj bo velika slavnost z odkritjem spomenika...

Ker nima pripravljalni odbor zadostnih sredstev za dela, ki so združena s postavitvijo spomenika...

državi koju se nije moglo nazvati kulturnom. U južnom Tirolu ide se za nečim sasvim novim...

UGRIZLA GA ZMIJA

Hrušica. Prošlog tjedna zadesila je teška nesreća našeg seljaka Fabličevića...

BOLEST SVINJA

Jelovice. Povrh svih nesreća koje nas preteče već niz godina, ove nas je godine...

Čim se je ova bolest pojavila bio je pozvan veterinar koji je sve očijepio protiv ove bolesti...

PRIGNJEČILA GA KOJA

Skada njsčina. Prošlog tjedna desio se jedan neugodan slučaj našem seljaku...

TALIJANSKI PRIJESTOLONASLJEDNIK

Trst. — Prijestolonasljednik princ Umberto, kao vrhovni inspektor talijanskog...

OFURILA SE KIPUČOM JUHOM

Altura. — Mala 2-godišnja Marija Don, ne mogavši dočekati, da joj majka...

POSKLIZNULA SE NA »ŠTERNI«

Labin. Marija Andričević žena Martinova pošla je na »šternu« po vodu...

JUGOSLAVENSKI POSLANIK U RIMU

Trst. — Vraćajući se iz Beograda jugoslavenski poslanik na Kvirinalu u Rimu...

LJUDI SE ŽENE NA VELIKO

Trst. — Centralni statistički institut u Rimu obietodanije statistiku vjenčanih...

GRADI SE ISTARSKI VODOVOD

Pula. — Velika osudica vode u Istri koja znači za sušnih godina najveću ne...

sada nije još ništa predviđeno, iako oni rajčevca stradaju od suše...

IZLETI NA KUPANJE

Pazin. — Kako se u Pazinu na Fojbi zbog velike suše i nestašice vode, ne može kupati...

VJENČANJA U PULI

Pula. — Od 3 do 19 o. mj. vjenčani su se u Puli medu ostalima: Rudolf Tošić iz Pule...

KRIZMANJE U HERPELJU

Herpelje. — Sredinom ovog mjeseca posjetio je župu Sv. Peter biskup Santin iz Trsta...

POHVATANI KRIMČARI OPOJNIM DROGA

Trst. — U Trstu je postojala centrala za krijumčarenje opojnih droga u Egipat i druguda...

PETNAESTGODIŠNJI DJEČAK TEŠKO RANIO STARCA

Rovinjsko Selo. — 52-godišnji Pero Lavitaz čuvao je u polju kukuruz i miš pricomod je zaspao...

OVČARSTVO U RIJEČKOJ POKRAJINI

Rijeka. — Ovčarstvo, koje je nekada u riječkoj pokrajini, a naročito na otocima...

SRUŠIO GA VAL I SLOMIO RUKU

Barkovlje. — Alojz Kodrin Belčič pristati sa svojom ladjicom na obali u Barkovlju...

U TRSTU NEMA NIKARVIH MANJINA

Trst. — Trščanski »Il Piccolo« donosi dva članka podom glasova engleskog i francuskog novinstva...

PADEL V 256 M GLOBOKO JAMO

Bazovica. — Preteklela tečna se je zgodila u blizini Bazovice in sicer v kraju Pesek...

IZVOZ NAŠEGA LESA V ITALIJO SE DVIGLA

Trst. — Kljub temu, da je pred vrati sezone, ko na lesnem tržištu zavlada ne...

NEOBIČAN RAZLOG ZA RAZVRGNUĆE

Pula. — Pred biskupskim duhovnim stolom u Puli razvrgnut je ovih dana brak...

DUHOVNIŠKE VESTI

Za župnika v Čepovcu je prišiel g. Ivan Kretič, ki je bil po vrnitvi iz konfincije imenovan za župnika v Kojškem...

UTOPIJO SE DJAK

Gorica. — Dva naša studenta, oba dvadesetgodišnjaci Boris škrk iz Ajdovščine i Andrej Miser iz Podbrda...

RAZSTAVA SLIKARJA KNEŽIČA

Te dni bo otvoril razstavo v Trstu naš slikar Knežič, ki je žani s svojim razstavom dostog velik uspeh...

Iz Vremske doline: Delniško društvo »Arsac«

Te dni se je odpravila v Kamnjo okolici Tolmeza in da bodo tam poskusili srečo.

